

Марія Оліяр,

доктор педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ)

Mariya Oliyarska,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)
mariya_oliyar@mail.ru
ID orcid.org/0000-0002-1592-1780

УДК 373.3
ББК 74.580.0

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

FORMING THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ELEMENTARY SCHOOL PRE-SERVICE TEACHERS IN THE CONTEXT OF EURO INTEGRATION PROCESSES

У статті здійснено аналіз сучасних тенденцій формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у контексті євроінтеграційних процесів. Реалізація комунікативного підходу у фаховій підготовці майбутніх педагогів визначена однією з першорядних у сучасному глобалізованому світі. Українські та зарубіжні науковці надають комунікації важливого значення. Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів передбачає використання сучасних методологічних підходів, зокрема комунікативно-діяльнісного, особистісно-прагматичного, компетентнісного, культурологічного. Реформування вітчизняної системи професійної освіти відповідно до європейських стандартів характеризується офіційним статусом компетентнісної парадигми в освіті, розширенням досліджень у галузі професійної комунікації. Ці напрями наукового вивчення є актуальними на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти. Однак цілісна теорія професійної комунікації досі не розроблена. Наявні методики професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх учителів початкових класів є недостатньо ефективними.

Ключові слова: майбутній учитель початкових класів, професійна комунікація, комунікативна компетентність, комунікативно-діяльнісний підхід, особистісно-прагматичний підхід, компетентнісний підхід, культурологічний підхід.

The current article is devoted to the analysis of modern trends of formation of communicative competence of elementary school teachers-to-be in the context of European integration processes. The implementation of communicative approach in the professional education of elementary school teachers-to-be is essential in the modern globalization world.

The formation of communicative competence of teachers-to-be assumes the use of modern methodological approaches. The communication-action approach includes a constant communicative cooperation between teachers and students. The content of the study subjects is the basis for practical language proficiency. The personal-pragmatic approach is helping to create conditions that would allow students' self-actualization, being a subject of educational process. A student must be motivated to gain individual experience with effective communication. The competence approach involves the direction of educational process in higher educational institutions towards the formation and development of communicative competence of elementary school teachers-to-be. The necessity of implementation of competence approach in the education process of teachers-to-be is reflected in various modern regulatory documents. The cultural approach is directing the educational process towards formation of communicative competence of elementary school teacher -to-be as part of his general and professional culture. This approach creates basis for the formation of intellectually developed and spiritually enriched communicative personality of a future specialist.

Modern foreign scholars also consider communication to be very important. They are researching the following issues: the role of communication in modern world; communicative qualities of a modern specialist as a resource in the labor market; the organization of communicative education in 19th century; the structure and content of training programs in communication; their efficiency criteria etc.

The reform of the Ukrainian professional education system according to the European standards is characterized by consolidation of the official status of the competence paradigm in education, as well as by the expansion of research in the field of professional communication. These areas of scientific study are relevant at the present stage of development of pedagogical education. However, a holistic theory of professional communication has not yet been developed. The methods of professional communicative educational of elementary school teachers-to-be are not efficient enough yet.

Key words: elementary school teacher-to-be, professional communication, communicative competence, communication-action approach, personal-pragmatic approach, competence approach, cultural approach.

В статье осуществлен анализ современных тенденций формирования коммуникативной компетентности будущих учителей начальных классов в контексте евроинтеграционных процессов. Реализация коммуникативного подхода в профессиональной подготовке будущих педагогов является одной из ведущих в современном глобализованном мире. Украинские и зарубежные ученые придают коммуникации важное значение. Формирование коммуникативной компетентности будущих педагогов предполагает использование современных методологических подходов, в частности коммуникативно-деятельностного, личностно-прагматического, компетентностного, культурологического. Реформирование отечественной системы профессионального образования в соответствии с европейскими стандартами характеризуется официальным статусом компетентностной парадигмы в образовании, расширением исследований в области профессиональной коммуникации. Эти направления научных исследований являются актуальными на современном этапе развития педагогического образования. Однако целостная теория профессиональной коммуникации до сих пор не разработана. Имеющиеся методики профессионально-речевой подготовки будущих учителей начальных классов являются недостаточно эффективными.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, профессиональная коммуникация, коммуникативная компетентность, коммуникативно-деятельностный подход, личностно-прагматический подход, компетентностный подход, культурологический подход.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Однією з провідних тенденцій, яка зумовлює реформування системи професійної освіти, є поглиблення й ускладнення зв'язків у сучасному глобалізованому світі, що актуалізує проблему міжособистісної комунікації, реалізації комунікативного підходу у фаховій підготовці як одну з першорядних.

Докорінні зміни філософії сучасної професійної освіти спричинили активізацію досліджень у галузі формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів, зокрема такого її складника, як комунікативно-стратегічна компетентність. Це пов'язано з новими завданнями початкової школи: підготувати учнів до життя в сучасному динамічному полікультурному просторі, виховати в них здатність до постійного самонавчання й саморозвитку, що неможливе без належного володіння комунікативними вміннями.

Вивчення й аналіз стану професійно-мовленнєвої та професійно-комунікативної підготовки майбутніх учителів початкових класів у теорії й практиці вищої школи, з одного боку, та Загальноєвропейські Рекомендації, державні документи з мовної освіти у ВПНЗ України, Державний стандарт початкової загальної освіти, з іншого, дали підстави вважати, що наявні методики професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх учителів початкових класів у лінгводидактиці вищої школи є недостатніми для успішної реалізації мовленнєво-стратегічної комунікації в їхній подальшій професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Теоретичні засади дослідження склали: концептуальні положення теорії діяльності (Б. Ананьєв, П. Анохін, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, В. Зінченко, М. Каган, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Леонтьєв, М. Лісіна, Б. Ломов, А. Петровський, С. Рубінштейн, Ю. Татур та ін.), професійної діяльності вчителя початкової школи (А. Алексюк, Н. Бібік, В. Бондар, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Коваль, М. Марусинець, Н. Нічкало, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа, М. Фіцула, І. Шапошнікова та ін.), загальна теорія мовленнєвої діяльності (Л. Варзацька, М. Вашуленко, І. Зимняя, О. Леонтьєв, М. Львов, О. Реформатський, Л. Щерба та ін.), принципи комунікативної спрямованості в навчанні мови та формуванні різних груп комунікативних умінь (Л. Виготський, О. Горошкіна, М. Жинкін, О. Копусь та ін.), процесуального аспекту вивчення мови (А. Каніщенко, Т. Ладиженська, М. Львов, Т. Рамзаєва, Н. Скрипченко, Л. Федоренко та ін.), теоретичні підходи до формування комунікативних якостей майбутнього педагога, вдосконалення педагогічного мовлення (Н. Бабич, Д. Балдинюк, А. Богуш, Л. Гапоненко, Л. Головата, Н. Грипас, І. Гудзик, Л. Долинська, А. Капська, Г. Козачук, О. Кротова, Л. Мамчур, В. Мельничайко, Л. Паламар, Т. Рукас, Г. Сагач, О. Хорошковська, І. Яценко та ін.), дослідження проблеми фахової підготовки вчителя початкових класів (Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, Л. Бірюк, М. Вашуленко, Р. Ейк, Д. Ельконін, О. Кучерявий, Дж. Лі, С. Мартиненко, Дж. Ніколз, І. Пальшкова, Р. Пріма, О. Савченко, В. Сластьонін, Л. Смарт, В. Сухомлинський, А. Уоткінсон, Д. Хейз, Л. Хомич, Л. Хоружа, П. Х'югз, І. Шапошнікова, Ф. Шелтон та ін.).

Формування мети статті. Метою статті є аналіз сучасних тенденцій формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у контексті евроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Загальнодержавні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів закладено в низці документів, зокрема Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні та ін. У Законі «Про освіту» визначено: «Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства» (стаття 5). Освіта в Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей; органічному зв'язку із світовою та національною історією, культурою, традиціями (стаття 6) [4].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими працівниками. Тому в Концепції педагогічної освіти зазначається, що «педагогічна освіта покликана забезпечувати формування

вчителя, який здатний розвивати особистість дитини, зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий творчо працювати в закладах освіти різного типу» [5, с. 658].

Загальнодержавні підходи до професійної підготовки майбутніх педагогів свідчать, що успішне вирішення проблеми формування комунікативної сфери майбутніх учителів початкових класів неможливе без урахування особистісного чинника, особливо в умовах утвердження гуманістичної особистісно зорієнтованої парадигми в сучасній освіті. На думку І. Шапошнікової, готовність учителя початкових класів до педагогічної діяльності визначається насамперед його особистісними якостями, які формуються в процесі психологічної, педагогічної та предметної підготовки [8].

Методологічними орієнтирами комунікативної підготовки майбутніх учителів початкових класів є філософські положення про мову як засіб спілкування; єдність мови і мовлення, мовлення і мислення; концепції мовної освіти в Україні; наукові положення про загальну та професійну культуру фахівця; розвиток особистості під впливом таких чинників, як діяльність і середовище; ідеї гуманізації, гуманітаризації та демократизації сучасної освіти; засади прагматичної філософії.

Становлення комунікативної сфери майбутніх педагогів у контексті євроінтеграційних процесів передбачає реалізацію педагогічних законів, принципів, закономірностей, взаємозв'язок і взаємодію сучасних методологічних підходів. Зокрема, комунікативно-діяльнісний підхід визначає вибір компонентів системи навчання, їх процесуальну закономірність, що полягає в отриманні знань про мову і вмінь їх використання в навчально-комунікативній діяльності, уможливило таку організацію процесу формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, яка передбачає постійну комунікативну взаємодію викладачів і студентів, а зміст навчальних предметів слугує підґрунтям для практичного оволодіння мовою.

Особистісно-прагматичний підхід забезпечує професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів, що передбачає створення умов для самореалізації студента як суб'єкта навчального процесу, зацікавленого в цілеспрямованому пошуку, здобутті й актуалізації професійно значущих знань з метою оволодіння комунікативними стратегіями і тактиками, набуття індивідуального досвіду ефективної комунікативно-стратегічної діяльності, розвитку здатності до самовдосконалення і самоосвіти.

Компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу у ВПНЗ на формування та розвиток комунікативно-стратегічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, які вільно володіють стратегіями і тактиками комунікативної взаємодії у професійному середовищі, свідомо й доречно використовують їх у своїй комунікативно-мовленнєвій діяльності, здатні розв'язувати проблемні ситуації, використовуючи здобуті у ВПНЗ знання, уміння та педагогічний досвід.

Культурологічний підхід спрямовує освітній процес на формування комунікативно-стратегічної компетентності майбутнього вчителя початкових класів як складника його загальної і професійної культури, що створює умови для формування інтелектуально розвиненої, духовно багатой, високоморальної комунікативної особистості майбутніх фахівців, відкритих до сприйняття інших культур та мов, здатних до успішної професійної самореалізації в полікультурному середовищі початкової школи.

Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у сучасних умовах передбачає спеціальну організацію розвивального освітнього комунікативного середовища вищого педагогічного навчального закладу та розробленням відповідного методичного супроводу, що сприятиме оволодінню студентами всіма складниками комунікативної компетентності. Водночас ефективність процесу формування комунікативних якостей майбутніх учителів початкових класів залежить від професійної спрямованості навчання їх української мови, інших дисциплін, мовленнєвої активності студентів, розвитку в них умінь особистісної і фахової самореалізації. Отже, процес формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців є цілеспрямованим, керованим, вимірюваним і ґрунтується на низці теоретико-методологічних концептів.

Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти характеризується утвердженням розуміння того, що в глобалізованому світі необхідна якомога більш повна адаптація людини в суспільстві. Після прийняття Україною Болонської декларації (2005 р.) стало можливим: запровадження системи зрозумілих ступенів, які можна легко зіставити, для забезпечення можливості працевлаштування європейських громадян і підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти; прийняття системи, яка ґрунтується на двох основних циклах – доступневому й післяступневому; запровадження системи кредитів за типом ECTS – європейської системи кредиту залікових одиниць трудомісткості як засобу підтримки великомасштабної студентської мобільності; сприяння мобільності студентів; сприяння європейському співробітництву в забезпеченні якості освіти з метою розроблення критеріїв і методологій, які легко можна зіставити; сприяння європейським баченням у вищій освіті, особливо стосовно розвитку міжінституційного співробітництва, розроблення навчальних планів, схем мобільності, спільних програм навчання, практичної підготовки й провадження наукових досліджень [1].

Кардинально змінилися погляди на цілі освіти та її результат, який має бути більш інтегрованим та особистісно значущим. Саме такий результат почав сприйматися як компетентність, що розвивається на основі життєвого досвіду, особистісних цінностей та здібностей в освітньому процесі. Необхідність здійснення компетентнісного підходу в підготовці майбутніх учителів відображена в багатьох сучасних нормативних документах: «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» (2002 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.), Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.). Основні положення цих та інших документів відповідають міжнародним пріоритетам, проголошеним у резолюціях та

рекомендаціях ЮНЕСКО з питань освіти, а саме: Міжнародній стандартній класифікації освіти (1997), Всесвітній програмі дій у галузі освіти з прав людини та демократії (1993), Інтегрованих рамках дій у галузі освіти в дусі миру, прав людини та демократії (1995) та ін.

Такі суттєві зміни в професійній освіті призвели до того, що компетентнісний підхід набув статусу офіційного, оскільки весь процес підготовки майбутніх фахівців, у тому числі й учителів початкових класів, сьогодні має будуватися на компетентнісній основі. Це зумовило необхідність фундаментальних наукових досліджень різних проблем, пов'язаних з професійною компетентністю, її видів, структури, шляхів формування у ВПНЗ. Одними з перших стали дослідження компетентнісного підходу в підготовці педагогічних кадрів. Зокрема, після визнання комунікативності педагога як базової підвалини його педагогічної діяльності значно активізувалися дослідження комунікативної компетентності майбутніх учителів та її складників, які набули комплексного характеру.

У суспільній свідомості сьогодні перенесено акценти на комунікативну сферу як одну з найбільш значущих у соціумі. Інтерес дослідників викликають такі проблеми, безпосередньо пов'язані з професійною підготовкою майбутнього вчителя, як формування його комунікативних умінь і навичок (А. Добрович, В. Кан-Калик, О. Коропецька та ін.); вивчення комунікативних здібностей педагогів (Н. Кузьміна, Н. Левітов, Л. Орбан та ін.); проблема дискурсу як соціолінгвального феномена сучасного комунікативного простору (Ф. Бацевич, Л. Колток, А. Нікітіна, К. Серажим та ін.); концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови (О. Горошкіна, Л. Мамчур, А. Нікітіна, М. Пентиліук та ін.); функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості (Л. Паламар); розроблення системи комунікативного тренінгу (Л. Овсянецька, Л. Петровська, Т. Яценко та ін.); засвоєння комунікативних стратегій у процесі роботи з науково-навчальними текстами (Ю. Романенко) тощо.

Не вдаючись до детального аналізу поглядів учених, зазначимо, що впродовж кількох десятиліть чимало зарубіжних та вітчизняних досліджень у галузях філософії, психології, когнітивної та комунікативної лінгвістики, психолінгвістики, лінгводидактики (К. Апель, Ф. Бацевич, М. Брандес, О. Воробйова, Ю. Габермас, О. Галапчук, О. Гойхман, Г. Грайс, С. Дацюк, Т. А. ван Дейк, Н.-Е. Енквіст, Х. Ийм, О. Іссерс, Є. Ключев, М. Койт, В. Кульман, Л. Лузіна, Л. Мацько, В. Моляко, Т. Надеїна, Т. Радзівська, О. Селіванова, Н. Трошина, І. Труфанова, Т. Янко та ін.) значно розширили межі розуміння поняття «комунікативна стратегія», «комунікативна тактика», що одержало відповідне відображення і в трактуванні феномена «комунікативна компетентність». Упродовж кількох десятиліть поняття комунікативної стратегії наповнювалося новим змістом, учені виявляли та аналізували все нові й нові його аспекти. Результатом цієї роботи є трактування, прийняте в Загальноєвропейських Рекомендаціях (ЗЕР), де комунікативні стратегії характеризуються як «зв'язок між ресурсами того, хто навчається (компетенціями), і тим, що він / вона може з ними робити (види комунікативної діяльності)» [3, с. 25]. Позитивні зрушення у вивченні та використанні мови у ЗЕР пов'язуються не лише зі здатністю безпосередньо виконувати мовленнєву діяльність, але й з умінням оперувати комунікативними стратегіями [3, с. 57].

У сучасних західних наукових працях комунікації надається важливе значення. Досліджуються такі проблеми, як: роль комунікації в сучасному світі; комунікативні якості фахівця як ресурс на ринку праці; організація комунікативної освіти в XXI ст.; структура і зміст навчальних програм із комунікації; критерії їх ефективності та ін. [9]. Дослідники-професіонали і практичні працівники системи освіти зарубіжжя стверджують, що комунікативна освіта – критична необхідність XXI століття, а тому комунікативний складник повинен займати центральне місце в системі вищої освіти, розширюватися та утверджуватися [11].

Слід зазначити, що ще в 50-х роках XX ст. у США та Швеції реалізовувалася концепція «плану Трампа», яка сьогодні в Західній Європі має назву «комунікативної педагогіки» або «педагогіки діалогу». У межах цих концептуальних підходів чітко визначені вміння школярів у сфері усної комунікації. Зокрема, такі компоненти, як уміння говорити аргументовано, відстоювати свою позицію, виділяти головні думки в повідомленні тощо, визначаються як основні в рекомендаціях щодо розвитку в школярів комунікативних умінь і навичок.

Національною комунікативною асоціацією США на основі аналізу наукових праць, присвячених проблемам комунікації, було встановлено, що вивчення цих проблем необхідне щонайменше з 4 причин: для повноцінного розвитку особистості; для підвищення ефективності освіти, включаючи організацію та управління освітнім процесом з використанням сучасних форм колективно-групового співробітництва; для успішної професійної діяльності і кар'єри; для формування громадянина світу, його відповідальної позиції в соціальному та культурному плані [10]. Численні дослідження зарубіжних учених підтверджують, що комунікативні якості сучасного професіонала є ключовими в його діяльності і кар'єрі на всіх її етапах, незважаючи на галузь, у якій він працює, а також важливим чинником розвитку особистості людини, її позитивної самооцінки, психічного і фізичного здоров'я.

Однак наукові праці, в яких розглядається стратегічний складник комунікативної компетентності як один із найбільш важливих у професійній підготовці майбутніх педагогів, стосуються переважно теоретичних та методичних проблем вивчення іноземних мов. Як свідчить аналіз наукових джерел, проблеми формування стратегічної компетенції приділяли увагу переважно зарубіжні науковці, які, вивчаючи процеси міжкультурного спілкування, вказували, що саме ця компетенція залишається найменш дослідженою порівняно з іншими [12]. Твердження про те, що стратегічна компетенція / компетентність дає змогу впоратися з проблемами під час непередбаченого мовлення, коли немає можливості скористатися готовими рішеннями, запобігти зриву в спілкуванні, є найбільш поширеним.

Аналізуючи наукові досягнення в галузі вивчення проблем комунікації, ми змушені констатувати, що цілісна теорія освітньої комунікації досі не сформувалася. Значна кількість трактувань структури комунікативної

компетентності, на наш погляд, свідчить не лише про активну роботу науковців у цьому напрямі, але й про те, що вчені не дійшли згоди щодо розуміння сутності поняття комунікативної компетентності та її складників. Не дано однозначної відповіді і на багато актуальних питань, які стосуються комунікативної сфери. Зокрема, не до кінця з'ясовано сутність комунікативного підходу і його відмінність від традиційних підходів у лінгвістиці, психології, педагогіці, соціології та ін. Не існує єдиної дефініції термінів «компетенція» і «компетентність», немає чіткості у визначенні співвідношення між поняттями «комунікація» і «спілкування». Значно різняться підходи вчених і до визначення змісту компетентнісної підготовки, необхідного для організації навчального процесу. Далеко не всі аспекти поняття «комунікація» належним чином розкриті, хоча необхідні соціальні передумови для цього вже існують. Таким чином, означена галузь наукового знання значно відстає як від розвитку суспільних процесів, так і від вимог практики навчання.

Крім цього, вчені зазначають, що комунікативна компетентність є міждисциплінарним феноменом, дослідження якого перебуває в центрі уваги багатьох сучасних наукових напрямів, оскільки все ще не знайшло однозначного трактування (З. Бакум, А. Богуш, М. Вашуленко, В. Коккота, Г. Лещенко, М. Пентиліук, І. Штерн та ін.).

Сучасні вчені продовжують з'ясовувати, яке місце займає стратегічна компетенція / компетентність у структурі комунікативної компетентності. Так, С. Омельчук презентуючи модель комунікативної компетенції, включає до її структури мовну, соціолінгвістичну та стратегічну компетенції [6, с. 3-4]. Процес формування комунікативної компетенції вчений розглядає як побудову власної програми мовленнєвої поведінки, що включає вміння мовленнєвого спілкування, аналізу тексту, знання основних понять лінгвістики мовлення.

Н. Остапенко вважає, що «комунікативна мовна, мовленнєва, соціокультурна, прагматична та стратегічна компетенції належать до групи лінгвопредметних, а частина з них (комунікативна, соціокультурна, стратегічна) одночасно може інтегруватися в лінгводидактичну компетентність» [7, с. 7]. Дослідниця доходить висновку, що всі компоненти комунікативної компетенції взаємопов'язані між собою, але найтісніший взаємозв'язок між мовною і мовленнєвою компетенціями. На наш погляд, таке твердження ще раз засвідчує, що на сучасному етапі досліджень комунікативної компетентності її стратегічний складник продовжує бути незаслужено відсунутим на задній план, незважаючи на те, що стратегічність є ознакою, яка пронизує всі види діяльності, у тому числі й комунікативну, та зумовлює їх ефективність.

Стратегічна компетенція, на думку Н. Остапенко, «може розглядатись як у широкому (лінгводидактичному) значенні, так і у вузькоспеціальному (лінгвометодичному). У широкому значенні стратегічна компетенція включає здатність особистості учня визначати мету власної пізнавальної, навчальної діяльності, планувати свою діяльність для досягнення будь-якої мети; реалізовувати сплановані дії, розроблені стратегії та оцінювати результат власної діяльності. У вузькоспеціальному – стратегічна компетенція є здатністю особистості школяра аналізувати мовні й позамовні поняття, явища, закономірності, порівнювати, узагальнювати їх, виділяти головні та другорядні ознаки; моделювати мовні і позамовні компоненти, уявляти й мовними виражальними засобами описувати предмети, явища, події, робити припущення щодо способу розв'язання проблемних ситуацій, добирати докази для доведення чи спростування власних і чужих думок, позицій, здатність помічати красу у використанні мовних граматичних конструкцій, неповторність мистецьких мовних виражальних засобів і мовної поведінки людей, використовувати власний і опосередкований досвід та критично оцінювати власні й чужі висловлювання» [7, с. 7].

Успішність комунікативної підготовки майбутніх учителів початкових класів залежить від того, наскільки в змісті та методиці їхнього навчання буде забезпечено: використання навчальних дисциплін і трансдисциплінарних зв'язків між ними як засобу досягнення мети формування комунікативної компетентності студентів; організацію комунікативного освітнього середовища в процесі викладання фахових дисциплін; управління непрямого типу з опорою на партнерську взаємодію учасників освітнього процесу, співтворчість, участь студентів у навчальному процесі як його активних суб'єктів; використання методів і прийомів інтерактивного характеру, традиційних та інноваційних технологій з метою оволодіння студентами стратегіями і тактиками професійної комунікації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, після прийняття Україною Болонської декларації відбувається реформування вітчизняної системи професійної освіти відповідно до європейських стандартів, що характеризується закріпленням офіційного статусу компетентнісної парадигми в освіті, розширенням досліджень у галузі професійної комунікації, але водночас відсутністю цілісної теорії професійної комунікації. Аналіз обраної проблеми засвідчив, що цей аспект наукового вивчення є актуальним та значущим на сучасному етапі розвитку професійної педагогічної освіти, однак недостатньо дослідженим як у теоретичному, так і в практичному плані.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення та апробація ефективних методик і технологій формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

1. Болонська конвенція, спільна заява європейських міністрів освіти, 18–19 червня 1999 року, м. Болонья [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.univector.net/ariu/departments/humanita/data/bolon'.htm>.
2. Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання // Нормативний збірник : у 2 т. / [за заг. ред. М. Ф. Степка, Л. М. Горбунової]. – К. : ФОРУМ, 2007. – Т. 1. – С. 9–42.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

5. Концепція педагогічної освіти // Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання / [за заг. ред. А. П. Зайця, В. С. Журавського]. – Київ : ФОРУМ, 2003. – С. 658.
6. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису / С. Омельчук // Дивослово. – 2006. – № 9. – С. 2–5.
7. Остапенко Н. Теоретичні основи формування комунікативної компетентності учня загальноосвітньої школи на уроках української мови / Н. Остапенко // Укр. мова і л-ра в шк. – 2010. – № 3. – С. 5–8.
8. Шапошнікова І. М. Підвищення ефективності підготовки майбутніх вчителів початкової школи до проектування уроку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. М. Шапошнікова. – Київ, 1993. – 149 с.
9. Emanuel R. The Case for Fundamentals of Oral Communication [Електронний ресурс] / R. Emanuel // Community College Journal of Research and Practice. – 2005. – Режим доступу : <http://www.natcom.org/index.asp?bid=11001>.
10. Morreale S. Why Communication is Important: A Rationale for the Centrality of the Study of Communication [Електронний ресурс] / S. Morreale, M. Osborn, J. Pearson // Journal of the Association for Communication Administration. – 2000. – Режим доступу : <http://www.natcom.org/NCA/files/ccLibraryFiles/>.
11. National Communication Association. Communication in the General Education Curriculum: A Critical Necessity for the 21st Century. – Washington, D.C. : National Communication Association, 2003. – P. 8.
12. Rampton B. A Sociolinguistic Perspective on L2 Communication Strategies / B. Rampton // Communication Strategies. – London : Longman, 1997. – P. 279–303.

Reference

1. Bolonska konvencija, spilna zaiava yevropejskykh ministriv osvity, 18–19 chervnia 1999 roku, m. Bolonia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://archive.univector.net/ariu/departments/humanita/data/bolon.htm>.
2. Vyshcha osvita v Ukraini. Normatyvno-pravove rehuliuвання // Normatyvnyi zbirnyk : u 2 t. / [za zah. red. M. F. Stepka, L. M. Horbunovoi]. – K. : FORUM, 2007. – T. 1. – S. 9–42.
3. Zahalnoievropejski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / nauk. red. ukr. vyd. d-r ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. – K. : Lenvit, 2003. – 273 s.
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Kontseptsiiia pedahohichnoi osvity // Vyshcha osvita v Ukraini. Normatyvno-pravove rehuliuвання / [za zah. red. A. P. Zaitsia, V. S. Zhuravskoho]. – Kyiv : FORUM, 2003. – S. 658.
6. Omelchuk S. Formuvannia movlennievo-komunikatyvnykh umin u protsesi vyvchennia syntaksysu / S. Omelchuk // Dyvoslovo. – 2006. – № 9. – С. 2–5.
7. Ostapenko N. Teoretychni osnovy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti uchnia zahalnoosvitnoi shkoly na urokakh ukrainskoi movy / N. Ostapenko // Ukr. mova i l-ra v shk. – 2010. – № 3. – С. 5–8.
8. Shaposhnikova I. M. Pidvyshchennia efektyvnosti pidhotovky maibutnykh vchyteliv pochatkovoї shkoly do proektuvannia uroku : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / I. M. Shaposhnikova. – Kyiv, 1993. – 149 s.
9. Emanuel R. The Case for Fundamentals of Oral Communication [Elektronnyi resurs] / R. Emanuel // Community College Journal of Research and Practice. – 2005. – Rezhym dostupu : <http://www.natcom.org/index.asp?bid=11001>.
10. Morreale S. Why Communication is Important: A Rationale for the Centrality of the Study of Communication [Elektronnyi resurs] / S. Morreale, M. Osborn, J. Pearson // Journal of the Association for Communication Administration. – 2000. – Rezhym dostupu : <http://www.natcom.org/NCA/files/ccLibraryFiles/>.
11. National Communication Association. Communication in the General Education Curriculum: A Critical Necessity for the 21st Century. – Washington, D.C. : National Communication Association, 2003. – P. 8.
12. Rampton B. A Sociolinguistic Perspective on L2 Communication Strategies / B. Rampton // Communication Strategies. – London : Longman, 1997. – P. 279–303.

